

СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ

Филолошко-уметнички факултет Крагујевац
СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ
Зборник радова са XII међународног научног скупа
одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
(27–28. X 2017)

Књига III

**МУЗИКА ЗНАКОВА / ЗНАКОВИ У МУЗИЦИ
И
УМЕТНОСТ У КОМУНИКАТИВНОМ ДИСКУРСУ**

Уређивачки одбор

Зоран комадина, редовни професор (в. д. декан)
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Милош Ковачевић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Драган Бошковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Бранка Радовић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
др Јелена Атанасијевић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Анђелка Пејовић, редовни професор
Филолошки факултет, Београд
Др Владимир Поломац, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Никола Бубања, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Часлав Николић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Мирјана Мишковић Луковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Катарина Мелић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Др Персида Лазаревић ди Ђакомо, редовни професор
Универзитет „Г. д Анунцио”, Пескара, Италија
Др Ала Татаренко, ванредни професор
Филолошки факултет Универзитета „Иван Франко”, Лавов, Украјин
Др Зринка Блажевић, ванредни професор
Филозофски факултет, Загреб, Хрватска
Др Миланка Бабић, редовни професор
Филозофски факултет, Универзитет Источно Сарајево, Босна и Херцеговина
Др Михај Радан, редовни професор
Факултет за историју, филологију и теологију, Темишвар, Румунија
Др Димка Савова, редовни професор
Факултет за словенску филологију, Софија, Бугарска
Др Јелица Стојановић, редовни професор
Филозофски факултет, Никшић, Црна Гора

Уредници

Др Биљана Мандић, доцент (одговорни уредник)
Др Јелена Атанасијевић, ванредни професор (одговорни уредник)

Рецензенти

др Снежана Николајевић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
др Јасна Вељановић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
др Марија Ђирић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
др Милош Заткалик, редовни професор, Факултет музичке уметности у Београду
др Смиљка Исаковић, ванредни професор, Факултет за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи
др Слободан Кодела, ванредни професор, Факултет уметности у Нишу
др Биљана Мандић, доцент, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
др Невена Вујошевић, доцент, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
др Јелена Беочанин, доцент, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
др Срђан Тепарић, доцент, Факултет музичке уметности у Београду
Др Дијана Метлић, ванр.проф. Академија уметности Универзитета у Новом Саду
Др Милан Максимовић, доцент Архитектонски факултет Универзитета у Београду
Драган Марчетић, ванр.проф. Архитектонски факултет Универзитета у Београду
Данијела Димковић, доцент Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ
Зборник радова са XII међународног научног скупа
одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
(27–28. X 2017)

Књига III

**МУЗИКА ЗНАКОВА /
ЗНАКОВИ У МУЗИЦИ
И
УМЕТНОСТ У
КОМУНИКАТИВНОМ
ДИСКУРСУ**

Крагујевац, 2018.

ХП МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ

На Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу 27-28. октобра 2017. године одржан је ХП међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност*. Скуп је имао четири тематске целине: лингвистичку, књижевноантрополошку и две уметничке: теорија музике и примењена/ликовна уметност.

На научном скупу је са рефератима учествовало 158 учесника, и то 140 из земље и 28 из иностранства (Бугарске, Хрватске, БиХ, Румуније, Италије, Словеније, Украјине, Немачке, Француске, Црне Горе).

Скуп је радио у пленарној и тематским секцијама. Првога дана скупа, 27. 10. 2017. године, одржана је пленарна секција са три реферата из три тематске области скупа: лингвистике, књижевности и уметности (музике). Истог дана, као и наредног, паралелно се радило у четири тематске секције, и то: тематској секцији из лингвистике, тематској секцији из књижевности, тематској секцији из теорије музике и тематској секцији из примењене и ликовне уметности. Скуп је 28. 10. 2017. затворен пленарном седницом.

Реферати са ХП међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност* штампани су у три тома, три свеске зборника, у првоме тому штампани су резултати лингвистичког дела скупа, у другоме тому – резултати књижевноантрополошког дела скупа, а у трећем тому резултати из уметности (музике и примењене и ликовне уметности).

Крагујевац, септембар 2018. године

Уредништво

О ТРЕЋОЈ, УМЕТНИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА XI МЕЂУНАРОДНОГ НАУЧНОГ СКУПА СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ

Музичко-теоријски део Дванаестог међународног научног скупа *Српски језик, књижевност, уметност*, 2017. године, обележили су разнолики радови излагани током два дана. Научно сагледавање овогодишње теме музичко-теоријског дела скупа, *Музика знакова/Знакови у музици*, започело је пленарним излагањем *Однос граматишке и значења у аналитичком сагледавању музике – веза структурализма и семантике*, које је одржао један од првих доктора наука из области музичке теорије др Срђан Тепарић са Факултета музичке уметности у Београду.

Рад музичко-теоријског дела скупа организован је кроз пет радних секција у оквиру којих су обрађиване следеће подтеме: *Музичке праксе у медијима*, *Семантика музике*, *Структурализам као свејрисуйтна и/или превазиђена грана аналитике*, *Музичка педагогија на раскришћу дисциплина* и *Јубилеји*. Највећи број научних радова изложен је у оквиру секција *Семантика музике/Структурализам као свејрисуйтна и/или превазиђена грана аналитике* (једанаест радова) и *Музичке праксе у медијима/ Јубилеји* (четрнаест радова), у којима су задате подтеме презентоване упечатљиво и на високом научно-аналитичком нивоу. На скупу су се представили излагачи из различитих академских заједница које гравитирају ка Универзитету у Крагујевцу. Поред представника града домаћина, са својим научним радом упознале су нас колеге из Београда, Новог Сада, Ниша, Јагодине, Ужица, Врњачке Бање, Приштине/Лепосавића, а четири излагача чинили су представници земаља окружења, Босне и Херцеговине и Црне Горе.

На скупу су изложена тридесет и четири рада, а у *Зборнику* се ширијој научној јавности презентује двадесет и један рад. Радови представљени у *Зборнику* нису нарушили јединствену тематску идеју научног скупа. Већина радова указује на иновативне приступе у сагледавању проблематике из области музичке теорије и педагогије, медија и музикологије, иницирајући мноштво питања која се, овако фокусирано, до сада нису научно образлагала. Свеукупни приступ постављеној проблематици резултирао је аналитичко-критичким освртом на традиционалне приступе, указао на иновативне путеве развоја данашње музичке теорије и педагогије и упечатљиво „осветлио” разнолике особености музике и музичког израза унутар филмске уметности. Својом иновативношћу, оригиналним научним приступима, радови су успели да у потпуности одговоре на постављену проблематику скупа.

У секцији **Примењена и ликовна уметност**, представљени су радови из Историје уметности и Архитектуре са темама *Балкан-место сусреша култура и уметности* и *Архитектура у комуникативном дискурсу*. Укупно је учествовало 23 учесника, од којих 2 из иностранства (Хрватска) и објављен је 21 рад. Подсекција Историје уметности представљена је кроз радове (9) претежно са акцентом на појединачним ауторима који су оставили траг у културолошком развоју Балкана. Референти потичу из академских институција у Београду, Крагујевцу, Новом Саду, Риједи и Јагодини. Обрађене су теме из различитих родова уметности, од сликарства и скулптуре, преко сценографије и културних концепата до фотографије, мултимедија и кинематографије. У целини је одговорено на

постављену подтему, те је *Балкан-место сусрета култура и уметности* представљен из разноврсних углова гледања. Радови су постављени квалитетно и иноваторски, на основима савремених методологија, а аутори су јасно одговорили на представљене теме истраживања, које ће значајно обогатити теоријска научно-уметничка истраживања у овој области. Подсекција из области Архитектуре се представила радовима (12) кроз истраживање појединачних аспеката у развоју архитектонске мисли, са историјским освртом на конкретне теорије значајних представника. Референти потичу из академских институција у Београду, Крагујевцу, Новом Саду и Риједи. Поједине теме су презентовале тренутна технолошка достигнућа и повезивање архитектуре са различитим медијима, као могуће смернице у развоју архитектонских кодова Нове архитектуре. Занимљиви су радови са подтемом *Архитектура у контексту – контексти у архитектури*, који су представили савремени контекст архитектуре и различите примере трансформација при пројектовању савремених објеката. Аспект *Боје у простору и архитектури* дефинисан је посебном подтемом *Колористике града у визуелном идентитету градског језгра и амбијенталних целина*. Радови су квалитетно постављени и аутори су јасно одговорили на представљене теме истраживања које ће значајно обогатити теоријска научно-уметничка истраживања у овој области.

Крагујевац, октобра 2018. године

Уредници

САДРЖАЈ

XII МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП СРПСКИ
ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ / 5

О ТРЕЂОЈ, УМЕТНИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА XI МЕЂУНАРОДНОГ
НАУЧНОГ СКУПА СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ / 7

МУЗИКА ЗНАКОВА / ЗНАКОВИ У МУЗИЦИ

Срђан В. ТЕПARIЋ

О ПРОБЛЕМУ ОДНОСА ИЗМЕЂУ ГРАМАТИКЕ И
ЗНАЧЕЊА У АНАЛИТИЧКОМ САГЛЕДАВАЊУ МУЗИКЕ
– БЕЗА СТРУКТУРАЛИЗМА И СЕМАНТИКЕ / 17

Снежана С. НИКОЛАЈЕВИЋ

ПРИМЕЊЕНА МУЗИКОЛОГИЈА КАО ТЕЛЕВИЗИЈСКО СТВАРАЛАШТВО
– УРЕДНИЧКИ И АУТОРСКИ ОПУС МАРИЈЕ КОВАЧ / 25

Смиљка Љ. ИСАКОВИЋ

ОД МАРТИНА ЛУТЕРА ДО ЏИМИЈА ХЕНДРИКСА / 35

Марија М ЂИРИЋ

ПРАКСЕ МУЗИКЕ/ЗВУКА У АНИМИРАНИМ
ФИЛМОВИМА РАСТКА ЂИРИЋА / 43

Ања З. ЛАЗАРЕВИЋ КОЦИЋ

УЛОГА МУЗИКЕ У НАРАТИВНОМ КОНТЕКСТУ СТВАРАЛАШТВА
ПАОЛА СОРЕНТИНА – ПРИМЕР СЕРИЈЕ *МЛАДИ ПАПА* / 55

Војана S. RADOVANOVIĆ

MUZIČKA REPRESENTASIЈА I KOMUNIKASIЈА SAЈBER/
NESAJBER PROSTORA U FILMU *THE MATRIX* / 67

Ана Ж. ЂОРЂЕВИЋ

MUZIKA *VITKE NA NERETVI* – DVE MUZIKE ZA DVE
RAZLIČITE VERZIЈE ISTOG FILMA / 77

Маша Д. СПАИЋ

СЕМИОТИЧКА АНАЛИЗА НАСТУПА НЕМАЊЕ РАДУЛОВИЋА НА
ОТВАРАЊУ БЕОГРАДСКОГ ЛЕТЊЕГ ФЕСТИВАЛА 2015. ГОДИНЕ / 85

Маја В. РАДИВОЈЕВИЋ

ИНТЕРТЕКСТУАЛНОСТ У МУЗИЦИ: ПИТАЊЕ НАСЛЕЂА
ИЛИ СЕМИОТИЧКИХ ПРИНЦИПА / 97

Jasna S. VELJANOVIĆ

METODE I SREDSTVA U ANALIZI MUZIČKOG DELA
IZ VIZURE RUSKIH MUZIČKIH TEORETIČARA / 105

Невена Ј. ВУЈОШЕВИЋ / Наташа С. ГЛИШОВИЋ

ТУ-МОРЗОВА БИНАРНА СЕКВЕНЦА И ПРИНЦИПИ
РЕКУРСИЈЕ У *ТРЕЂОЈ СИМФОНИЈИ* ПЕРА НОРГАЛА / 115

Дина Д. ВОЈВОДИЋ

ЕСТЕТИЧКА И КРИТИЧКА ПЛАТФОРМА СТВАРАЛАШТВА ПЕТРА
БИНГУЛЦА САГЛЕДАНА КРОЗ НАПИСЕ О МУЗИЦИ / 131

Јелена М. МЛАДЕНОВСКИ

ЗНАЧЕЊЕ И СМИСАО ФРИГИЈСКОГ ОБРТА
У МУЗИЦИ XVII–XIX ВЕКА / 137

Нарин ZULIĆ

ANALIZA FORME L'ABBÉ AGATHON ARVA PERTA / 155

Милош Д. БРАЛОВИЋ

УМЕРЕНИ МОДЕРНИЗАМ – ИЗМЕЂУ ИНТЕРНАЦИОНАЛНИХ
И ЛОКАЛНИХ КОНТЕКСТА / 165

Ивана А. ХРПКА ВЕШКОВАЦ

ЈЕДНОГЛАСНИ МЕЛОДИЈСКИ ДИКТАТ НА РАСКРШЋУ
РЕФОРМСКИХ ПРОМЕНА – ФРАНЦУСКА ИСКУСТВА / 173

Danijela D. ZDRAVIĆ MIHAILOVIĆ

ESTETSKI DOŽIVLJAJ MUZIKE U STRUČNOM
MUZIČKOM OBRAZOVANJU / 181

Лука М. MARKOVIĆ

NOVE MATRICE VANINSTITUCIONALNIH
OKVIRA MUZIČKE PEDAGOGIJE / 191

Данијела Ђ.СТОЈАНОВИЋ

Најша В. НАГОРНИ ПЕТРОВ

РАЗВОЈ ВИСОКОШКОЛСКОГ МУЗИЧКОГ ОБРАЗОВАЊА У НИШУ / 199

Данијела М. СУДЗИЛОВСКИ

Данијела Н. ВАСИЛИЈЕВИЋ

КОЛАБОРАТИВНИ ПРИСТУП МУЗИЧКИМ САДРЖАЈИМА
НА УЧИТЕЉСКОМ ФАКУЛТЕТУ / 209

Марија К. ИВАНОВИЋ

БУДУЋИ УЧИТЕЉИ И УЧЕНИЦИ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ О ЗНАЧЕЊИМА
У СИМФОНИЈИ ОРИЈЕНТИ ЈОСИПА СЛАВЕНСКОГ / 223

УМЕТНОСТ У КОМУНИКАТИВНОМ ДИСКУРСУ

Ана М. ЗОРИЋ

Војана М. ЈЕРКОВИЋ-БАБОВИЋ

Игор Ж. РАЈКОВИЋ

АРХИТЕКТУРА СЛОБОДНОГ ВРЕМЕНА – САВРЕМЕНА
ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ДОЖИВЉАЈА НАПУШТЕНИХ ПРОСТОРА / 237

Бојана М. ЈЕРКОВИЋ-БАБОВИЋ

Ана М. ЗОРИЋ

Небојша С. ФОТИРИЋ

ОД АРТЕФАКТА ДО ЕФЕКТА:

РАЗВОЈ ФЛУИДНОСТИ АРХИТЕКТОНСКОГ ПРОСТОРА / 247

Тамара М. СТОЈАНОВИЋ ЂОРЂЕВИЋ

Војислав Л. ИЛИЋ

САДРЖАЈИ ИЗ ОБЛАСТИ АРХИТЕКТУРЕ И ИСТОРИЈЕ АРХИТЕКТУРЕ
У НАСТАВИ ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ И НАСТАВНИМ ПРОГРАМИМА
ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ / 261

Dragana T. JOKIĆ

VIZUELNO MARKIRANJE OTVORENOG URBANOG PROSTORA FAKULTETA
BEOGRADSKIH UNIVERZITETA UMETNIČKIM INTERVENCIJAMA / 275

Dragana M. VASILJEVIĆ TOMIĆ

UNIVERZALNI DIZAJN: INTEGRACIJA I /ILI INKLUZIJA / 289

Danijela M. DIMKOVIĆ

PROSTORI SEĆANJA I PAMĆENJA U REPREZENTACIJI ZGRADE
PRIVILEGOVANE NARODNE BANKE U KRALJEVINI SRBIJI / 303

Дијана Љ. МЕТЛИЋ

ВИЈАРОВИ СЛИКАРСКИ ПРОСТОРИ КАО
„АРХИТЕКТОНСКИ АРХЕТИП ИНТРОВЕРЗИЈЕ” / 313

Irena R. KNEŽEVIĆ

ODNOS SUBJEKTA I PROSTORA U UMETNIČKIM RADOVIMA
MARIKO MORI, WAVE UFO I WHITE HOLE / 329

Dragana K. KRUŽIĆ

PSIHOANALIZA I PROSTOR U DJELU IVANA LADISLAVA GALETE / 335

Lidija A. MARINKOV PAVLOVIĆ

IKONOKLASTIČKI PARADOKS – IZMEĐU CENZURE I SPEKTAKLA / 343

Marta G. NIKOLIĆ

ŠIRIN NEŠAT KA O POSTKOLONIJALNI SUBJEKT / 353

Милан Д. МАКСИМОВИЋ

ПРИРОДА И ПРИРОДНОСТ НОВОСТВОРЕНЕ АРХИТЕКТУРЕ / 361

Миа М. АРСЕНИЈЕВИЋ

СОНГ ДОНГОВ ПАРА-ПАВИЉОН: ПРИВАТНИ
И /ИЛИ ЈАВНИ ПРОСТОР? / 369

**УМЕТНОСТ У
КОМУНИКАТИВНОМ
ДИСКУРСУ**

Ана М. ЗОРИЋ¹
 Универзитет у Београду
 Архитектонски факултет
 Архитектура

Војана М. ЈЕРКОВИЋ-БАБОВИЋ
 Универзитет у Београду
 Архитектонски факултет
 Архитектура

Игор Ж. РАЈКОВИЋ
 Универзитет у Београду
 Архитектонски факултет
 Архитектура

АРХИТЕКТУРА СЛОБОДНОГ ВРЕМЕНА – САВРЕМЕНА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ДОЖИВЉАЈА НАПУШТЕНИХ ПРОСТОРА

Рад истражује могућности трансформације напуштених простора кроз пројектантски аспект тумачења њихових вредности у савременом контексту. Ослањајући се на савремене теорије, које просторне потенцијале, рекреацију и туризам повезују кроз доживљај, запостављени простори града постају креативно поље истраживања у архитектонском дискурсу. Рад се ослања на резултате истраживања на предмету *Рекреативни садржаји - савремени пројектантски аспекти*, на Мастер студијама Архитектонског факултета Универзитета у Београду, на локацији Топчидерске летње позорнице. Тумачењем ове локације, као специфичног културноисторијског контекста, чије вредности у савременим условима нису препознате, истраживања, кроз архитектонски пројекат, интерпретирају везу вредности напуштених простора и рекреативних активности, чиме отварају ново поље пројектантског деловања названо архитектуром слободног времена.

Кључне речи: напуштени простори, простори прошлости, доживљај, рекреација, архитектура слободног времена.

Просторни контекст истраживања: Топчидерска летња позорница

Летња позорница на Топчидеру, грађена према пројекту архитектке Рајка Татића, 1947. године, својевремено је представљала архитектонски и урбанистички изазов (Михајлов 2007: 122). У склопу комплекса Топчидерске шуме, на локацији некадашњег каменолома (мајдана), била је осмишљена као отворена летња сцена за одржавање културних манифестација и окупљање људи. Основна намера била је искористићавање локације посебних природних, али и урбаних вредности, будући да се ради о јединственом делу природног комплекса унутар града, у сврхе промовисања просперитета и модернизације кроз неговање културних вредности. Освртом на стваралаштво архитектке Рајка Татића, које се одликовало одмереношћу академске традиције и поштовањем фолклорног наслеђа

1 ana.zoric@arh.bg.ac.rs

(Маневић 1999: 174), овај аутентични природни амбијент обogaћен је једнако специфичним концептом летње сцене. Поред присутних елемената традиције, пројекат одликује уклопивошћу, лакоћа, скулптуралност у просторном доживљају и изузетна акустичност (Богуновић 2005: 1114). Као такав, комплекс изузетних природних потенцијала употпуњен је својеврсном интерпретацијом традиционалних елемената у архитектонској целини и пројектантском намером да привуче што већи број корисника, обједињујући садржаје културе, коју омогућава сцена, и садржаје активне и пасивне рекреације, које подразумева само локација. Пројектантска реакција, под утицајем тадашњег културног контекста, али и субјективног става аутора, отелотворује идеју спајања културних, едукативних, релаксирајућих и других садржаја у једну програмску групу везану за одређени простор (сл. 1).

Ослањајући се на претходну историјску анализу контекста настанка, специфичности локације и намере пројектанта, простор летње сцене стиче јединствен карактер са аспекта прошлости. Узимајући у обзир историјске промене у наредном периоду и крагак век предвиђене улоге пројекта, отвара се такође занимљиво гледиште са аспекта данашњице, у којој њена првобитна функција и статус нису дословно остварени, а њено стање подлеже запуштености и девастацији. То стање поставља питање положаја и значаја културе и наслеђа у условима данашњице. Насупрот томе, оно отвара тумачење система вредности и потреба савременог друштва, које овако изгубљене просторе, кроз пројектантско, креативно деловање, може трансформисати до прилагодљивог и прихватљивог облика. Нажалост, првобитна намена овог простора је замрла захваљујући помереним системима вредности. Међутим, девастирано стање и немар су овом архитектонском делу омогућили спонтаност у комуникацији са потенцијалним корисником. Нови начин употребе простора, препознат од појединаца, усмерава размишљање ка скривеним потенцијалима и могућностима за нови живот.

Рад истражује доживљајне потенцијале напуштених простора у циљу њихове афирмације у условима данашњице, ослањајући се на теоријска разматрања вредности простора прошлости, која потичу од историјске компоненте. Препознате вредности, са савремене тачке гледишта, су чулност и естетичност (старосне вредности), као опште особине простора историјског контекста, и карактер прошлости (вредности идентитета), као особине везане за културалне специфичности појединачних простора наслеђа, које архитектонски дискурс тумачи кроз феномен доживљаја. Он, као активна компонента везе простора и корисника, отвара потенцијале коришћења, оживљавања и повезивања простора прошлости са другим просторно-функционалним компонентама града. Истраживање се базира на релацијама теоријских упоришта, које, анализом појмова доживљаја историјског контекста и рекреативног доживљаја, постављају могућу базу повезивања простора прошлости, рекреације и туризма, путем архитектонских метода.

Теоретска тумачења доживљаја историјских вредности напуштеног простора – старосне вредности и вредности идентитета

Теорија препознаје низ особина које проистичу из општих карактеристика појавности напуштеног простора произашлих из његовог историјског карактера. Она се, са једне стране, односе на опште особине оронутости, а са друге стране, на специфичне особине везане за културални идентитет простора. Обе групе особина отелотворују се у савременом окружењу кроз специфичан доживљај који се, у архитектонском дискурсу, везује за рекреацију.

Прва група особина односи се на особине читљиве у естетици свих простора историјског контекста. Њихова појавност одликује се карактеристикама које је смештају у прошло време, истичући пропадање, девестираност и извесну старост. Ефекат старења сугерише процес растакања и нестајања грађевине, наговештавајући руину као њено екстремно стање, чију појавност поједине теорије сагледавају као специфичну вредност са аспекта доживљаја. Још од најранијих периода појава руине доводи се у везу са специфичним чулно-емоционалним искуством (Космајер 2014: 430), о чему сведочи и тема пропадања и нестајања архитектуре у уметности. Мотив нестајања везује се за романтичарски приступ, чиме ова тема добија важан смисао у контексту живописности, чулности, амбијенталности. Символика нестајања, која уноси немир са једне стране, насупрот томе провоцира осећај препуштања и релаксације, симболишући стапање са природом. Кроз истовремено присуство лепог, узвишеног и мистериозног, које појачава емоционалну реакцију и доживљај уметничке вредности, овакви простори поседују снагу да нагласе доживљај постојећег амбијента.

Претходно анализирани вредности фигуришу код свих простора код којих се препознаје било који степен руинираности и старости. Роуз Меколи (Rose Mascaulay) у књизи *Pleasure of Ruins* говори о „слаткој” носталгији за губитком раније целовитости, чиме јасно указује на снагу специфичног доживљаја девестираног стања грађевине као својеврсног романтичног искуства које покреће емоцију (Меколи 1953). Архитекта Дејвид Чиперфилд њихов доживљај описује кроз представу о повратку природи и изворном стању ствари, препознавањем разноликости естетике старења простора. Самим тим, поред извесне историјске вредности, према Алојзу Риглу (Alois Riegl), руинирани простори стичу и тзв. старосну вредност која се манифестује кроз хабање, оштећење, погоршање претходног стања (Космајер 2014: 429). Старосна вредност се у доживљају може самостално издвојити као стимуланс чулности, али се такође може посматрати као саставни део историјске компоненте, који наглашава историјску вредност простора. Ова два значења, укомбинована у једном простору, који је спонтано препуштен даљем процесу старења, рефлектују промене под утицајем окружења и природе (Сомхеги 2014). На овај начин, естетика историјског простора се доживљава као извесна скулпторална активност утицаја окружења, која се константно мења, али и задржава примесе свог пређашњег облика.

Поред особина које произлазе из старосне вредности историјског места, теорије разматрају и особине специфичног карактера који их издваја из окружења. Наиме, историјско место, у условима данашњице, задржава прошли идентитет који испољава кроз посебан доживљај. Припадност прошлом времену, очигледна у просторним и естетским карактеристикама, подстиче идеју аконтекстуалности и другости као вредност у савременом окружењу, коју Фуко (Michele Foucault) објашњава термином хетеротопије (Фуко 1986). Иако реално лоциране у савременом контексту, у немоућности идентификације са окружењем оне остају доживљајно одсутне. Ови простори акумулирају време и доживљавају се као изгубљени и неприпадајући. Карактер неприпадности додатно је наглашен чулно-емоционалним особинама оронолог стања. Сходно томе, поетично искуство није само резултат старосних вредности, читљивих у естетици, већ и акумулираног времена које стимулише сећање као метод новог доживљаја (Башлар 1964).

Осим што се доживљавају као одсутни и другачији, простори који инкорпорирају време имају и вишеслојна значења (Еденсор 2007). Њихова, никада довољно позната историја, као ни прилагођеност садашњости, чине ове просторе

недовољно јасним, самим тим и отвореним за нова тумачења. Као такви, према Лефевру (Lefebvre), они носе потенцијал разумевања прошлости, конструисања садашњости и сугерисања будућности, чиме омогућавају вишеструко читање града (Лефевр 1996: 159). Ове особине у условима уједначеног утиска савременог окружења отварају потенцијал несвакидашњег простора који буди пажњу.

Рекреација и рекреативни доживљај

Теоријска разматрања посебних вредности простора историјског контекста препознају доживљај као потенцијал њихове афирмације у условима данашњице. Проблеми пасивног односа и неадекватних услова заштите одговорни су за пропадање већине простора прошлости, јер њихови доживљајни квалитети нису препознати и прилагођени савременим потребама корисника. Њихово приближавање условима данашњице могуће је активним укључивањем у систем свакодневнице, користећи потенцијале који их у таквом систему чине пожељним. Ово истраживање управо у специфичним доживљајима проналази активну компоненту оживљавања напуштеног, историјског простора, кроз функције рекреације (табела 1).

Наизглед парадоксална релација значења термина историјског места и рекреације, у контексту доживљаја постаје врло логична и блиска. Према Лефевру, свет рекреације и настаје вођен жељом човека да искочи из свакодневнице. На тај начин, рекреација се успоставља као комплекс активности и пасивности, форми друштвености и комуникације, који шири свој обухват и потенцијале. Водећи се Торкидсеновом (Torlkidsen) дефиницијом рекреације као непрецизним појмом који се везује за категорију слободног или преосталог времена, она обухвата активности које се одвијају у простору специфичних својстава и реализују кроз доживљај (Торкидсен, 2005). Тумачењем значења и сврхе рекреације у савременим условима, стичемо представу о њеној ширини и неодређености и закључујемо да њени јасни облици испољавања стоје у међузависности категорија слободног времена и специфичног простора. Сходно томе, основна одредница и сама сврха активности слободног времена и јесте остваривање рекреативног доживљаја. Према Вилијамсу (Williams), перцепција и доживљај су користи од бављења одређеном активношћу и њихова вредност се достиже само у корелацији активности и контекста (Вилијамс 1995). У односу на активност, вредност се остварује као физичка, емоционална или психолошка награда због осећаја да се нешто ради. Рекреативни доживљај је стање свести које је резултат интеракције између учесника у рекреацији и њиховог људског и нељудског окружења (Ли, Шафер 2002). На основу тога, препознавање рекреативног карактера постојећих доживљајних потенцијала историјског места ствара поље креативног просторно-функционалног деловања које афирмише културно добро, чини га пожељним и приближава кориснику.

Рекреативни доживљај старосних вредности

Када говоримо о наглашеном чулно-емоционалном искуству историјског простора, у контексту рекреације ослањамо се на чињеницу да су чула важан апарат разумевања простора (Класен 1993). С обзиром на то да се ради о наглашеном чулном доживљају амбијенталности и појавности, који се истиче у односу на уједначена искуства окружења, чулни доживљај се, у овом случају, може

сматрати рекреативним. Када је реч о специфичној естетици као препознатој вредности, узимамо у обзир да је естетска димензија простора важна компонента рекреативног доживљаја (Вилијамс 1995), стога, перцепција представља својеврсну рекреативну активност када се ради о посматрању пожељних призора. Ове особине се пројектантским деловањима могу истаћи и прилагодити кориснику пласирањем на адекватан начин, формално и функционално прилагођен потребама савременог окружења. Према Росману и Шлатеру (Rossman & Schlatter), начин производње доживљаја има директан утицај на рекреацију корисника (Росман, Шлатер 2011).

Рекреативни доживљај вредности идентитета

У односу на карактер хетеротопије, иако неуклопив у постојеће реално окружење, историјски простор носи другачији, али јасан идентитет. Према теоретичарима рекреације, Вилијамсу и Рогенбуку (Williams & Roggenbuck), идентитет места и специфичност карактера кореспондирају са емоционално-симболичким значењима која стимулишу рекреативни доживљај (Вилијамс, Рогенбук 1989). Квалитет доживљаја је директно везан са квалитетом места, што указује на вжност његовог адекватног третирања. То се, у контексту историјског места, односи на просторна деловања која афирмишу препознате вредности. Као места која инкорпорирају вишеслојна значења у простору, у односу на окружење доживљавају се као несвакидашња и необична. Ослањајући се на специфичан квалитет места, као важну компоненту рекреативног доживљаја, Вилијамс рекреацијом сматра обичне активности у необичним просторима. Ова констатација надовезује се на феноменолошки приступ дефинисању доколице/ рекреације где је сваки рекреативни доживљај нова креација (Кели 1987: 47), што објашњава улогу креативних пракси у подстицају развоја историјског места, односно напуштеног простора као новог рекреативног поља.

	Доживљај		Рекреативни доживљај		Архитектура слободнг времена
Старосна вредност	<p>Чулност - естетика старења наглашава чулно-емоционалне реакције у простору и његове амбијенталне вредности (Burke, 1757, Riegl, Macaulay, 1953, James, 1909, Korsmeyer, 2014)</p>	→	<p>Доживљај - разумевање простора кроз чула (Classen, 1993)</p>	→	<p>Интеракција са простором - рекреативни доживљај је стање свести као резултат интеракције актера и људског/ нељудског окружења (Lee & Shafer, 2002: 291)</p>
	<p>Естетичност скулпторална активност утицаја окружења, која се константно мења, али и задржава примесе свог пређашњег облика (Chipperfield, 2011, Somhegyi, Z. 2014, Korsmeyer, 2014)</p>	→	<p>Перцепција – естетска димензија простора је важна компонента рекреативног доживљаја (Williams, 1995)</p>	→	<p>Начин производње доживљаја има директан утицај на рекреацију корисника (Rossman & Schlatter 2011)</p>

Идентитет као вредност	трагови прошлог – простори који акумулирају време, чувају прошли идентитет (Bachelard, 1958, Lefebvre, 1996)	→	карактер места кореспондира са емоционално-симболичким значењима (Williams & Roggenbuck, 1992)	→	Квалитет доживљаја је директно везан са квалитетом места, што указује на важност његовог адекватног третирања (Moore & Graefe, 1994; Williams et al., 1992)
	Друга места - вишеслојна значења инкорпорирана у простору (Foucault, 1986, Armstring, 2010, Edensor, 2007, Huyssen, 2003)	→	Обичне активности у необичним просторима (Williams, 1995)	→	Феноменолошки приступ дефинисању доколице/рекреације – сваки рекреативни доживљај је нова креација (Kelly, 1987)

Табела 1. Рекреативни доживљај као веза потенцијала напуштених простора и рекреације

Освртом на стање већине простора прошлости у нашем окружењу, њих карактерише и изванредан степен пасивног односа који је делимично одговоран за њихово пропадање и одсуство интересовања за исте. Иако ово запажање намеће негативну конотацију, теорије препознају и позитивне стране овог проблема, које издвајају њихову неодређеност и извесну нејасноћу као потенцијал. Одсуство интересовања чини ова места слабим у просторном смислу, али истовремено им даје и одређену семантичку празнину која суверено влада (Боре 1999: 240). Тиме она постају слободна и отворена за нове начине испуњавања празнине. Де Сола Моралес (De Sola Morales) види потенцијал у месту које је незаузето, нејасно и неизвесно у неограничености и слободи које тиме нуди (Сола-Моралес 1995).

Поред наизглед проблематичне природе просторно слабог и нејасног, напуштеног простора, позитивна конотација његове неодређености производи доживљај који можемо сматрати рекреативним. Потенцијал недовољно јасног јесте управо у слободи тумачења, која карактер нејасног трансформише у неодређено, незаузето, слободно и неограничено. Тиме се доживљај манифестује као иницијатор креативног деловања, присвајања и експеримента. Ова специфичност иницира нове облике понашања, што се надовезује на Лефеврово објашњење потребе за рекреацијом у простору као критичког односа према свакодневици (Лефевр 1959). Интерактивна димензија рекреације омогућава да се, путем доживљаја простора и активности у истом, конституише његово значење и врати смисао. Тако се ови простори нуде као погодна поља игре (Живковић 2015). У ширем смислу, она може бити схваћена као систем активности који повезује урбане просторе у целину, самим тим и специфичне напуштене просторе увезује у систем града, чинећи их доступнијим. У ужем смислу, она обухвата дијапазон активности које анимирају простор и одговарају његовим потенцијалима.

Анализирајући идеју саме Летње сцене на Топчидеру, као пројекта који повезује садржаје културе, програмом сцене, са садржајима релаксације и рекреације, сходно природном окружењу коме припада, ова локација, још у периоду свог настанка, иновативно отвара питање тумачења садржаја слободног времена и архитектуре која се за њих везује. Новонастала просторно-програмска целина Топчидерске позорнице, на основу закљученог, може се сврстати у тадашњу архитектуру слободног времена. Пројектантски аспект афирмације доживљајних вредности овог контекста биће анализиран на примерима истраживања

студената на програму *Рекреативни садржаји - савремени пројекатски аспекти*, на Мастер студијама Универзитета у Београду - Архитектонског факултета, 2017. године.

Архитектура слободног времена

Доминантно пасивно стање напуштених простора, као својеврсних простора прошлости, сведочи о недовољности уочених потенцијала за спонтану трансформацију њихове улоге у савременим условима. Препознате вредности остају на нивоу ефеката тихог дејства, до краја објашњених само у теоријској анализи. Њихово самостално деловање уочљиво је у спонтаним реакцијама посматрача и корисника простора, али недовољно за јасну представу о слици могућег трансформисаног облика. Као такво, може бити потенцијал, адекватно препознат, наглашен и отелотворен једино додатним креативним методама које ово истраживање препознаје у архитектури. Метод истраживања кроз пројекат открива крајње могућности доживљајних потенцијала и начине њиховог интерпретирања у напуштеном простору, чиме упућује на разноврсне могућности њихове трансформације. Интерпретација кроз архитектонски пројекат само је јаснија представа могућег стања, као допуна теоријског истраживања афирмације простора историјског контекста кроз рекреацију. Сходно томе, у раду ће бити представљени само неки од могућих пројекатских приступа, анализом пројеката трансформације простора - Летње сцене на Топчидеру путем рекреативних садржаја.

Препознати доживљајни квалитет у креативном процесу трансформације простора фигурише као инспирација или вредност коју треба нагласити. Специфични чулно-естетски квалитети, самим тим, могу бити искоришћени као носиоци новог програма или као иницијатори нових функција са улогом подстицања доживљаја. У односу на већ присутну живописну естетику позорнице која зраста у природу, наглашавање живописности доживљаја природе трансформише простор у парк, башту, или воћњак. Поред тога, доминација стена и природе, у којој се позорница готово губи, мења доживљај унутар градског контекста у потпуно природни, те стога релаксација и уживање у посматрању могу бити допуњени новим садржајима као што су спа центри, сауне, базени или екстремни спортови својствени природном окружењу попут climbing-а (сл. 2.1, 2.2, 2.3). У том контексту, група пројеката на тему трансформације Летње позорнице на Топчидеру, у циљу да истакне у потпуности идеју релаксације и рекреације, резултује низом решења, од ситних програмских интервенција, које само допуњују простор, до потпуних просторних трансформација. Ослањајући се на доминацију природе и зеленила међу стенама, додатно пошумљавање трансформише локацију у парк, отварајући је ка ширем контексту Топчидерске шуме - студент: Кристина Матковић, концепт: Авантуристички парк (сл. 2.1). Урушена грађена структура, стопљена са стенама, наглашава екстремни карактер саме локације. Креирањем опне која опонаша стену наглашава се преузета инспирација и отвара могућност активације кроз екстремне активности својствене изразито природном окружењу попут пењања и кањонинга - студент: Александра Максимовић, концепт: Кањонинг (сл. 2.2). Ослањањем на релаксативни и интровертни карактер локације, намеће се идеја скривања садржаја намењених потпуном опуштању - студент: Марко Арацки, концепт: Терме (сл. 2.3).

Када говоримо о специфичном идентитету и препознатом карактеру одступања од окружења, ослањајући се на саму класификацију хетеротопија,

нуде се садржаји који се уклапају у овај опис. У питању су трансформације у музеје и галерије, као темпоралне хетеротопије, у баште, као универзалне хетеротопије, или привремене трансформације за потребе фестивала и манифестација, као путујућих хетеротопија. Са друге стране, карактер неуклопивости или својеврсног одсуства отвара идеју празнине коју је потребно попунити креирањем новог идентитета, што омогућава оживљавање локације кроз наизглед неуклопиве садржаје (сл. 3.1, 3.2, 3.3). Препознавањем специфичних карактеристика архитектуре, уочених како у пројекту Летње сцене, тако и у већем делу опуса аутора, креирање структуре састављене од лукова, као доминантног обележја тренутног стања, представља првенствено формални приступ трансформацији локације. У циљу представљања омажа архитекти Р. Татићу, структура, поред формалне симболике, оставља простор за могућност презентације ауторовог стваралаштва кроз галеријске и музејске садржаје - студент: Лука Илић, концепт: Омаж (сл. 3.1). Препознавањем доминантног карактера недовршености и изгубљености, карактеристичног за историјски идентитет овог места, које никада није живело своју предвиђену функцију, намеће се идеја попуњавања празнине разноврсним садржајима у циљу креирања новог идентитета. Формирањем густе мрежасте структуре која испуњава унутрашњост локације, отвара се могућност попуњавања различитим садржајима попут привременог смештаја, атељеа, галерија или других програма за потребе догађаја привременог карактера - студент: Милица Марић, концепт: Растер хуз (сл. 3.2). Нестајање, као инспирација девастираниог и напуштеног простора, тема је која произлази како из идентитета, тако и из старосних вредности. Идеја наглашавања стања које се све више удаљава од првобитног облика, смисла и функције и остаје нејасно и изгубљено, инспирише идеју *поштоја* или потпуног уништења, као начина да се заврши један и започне неки нови живот места. Концепт потопа ангажује програме водене средине, док, са друге стране, структура која задржава воду (брана) представља нову архитектуру места - студент: Коста Димитријевић, концепт: Потоп (сл. 3.3). Када се ради о хетеротопији, као инспирацији функционалне трансформације, поред садржаја чувања постојеће историје могуће је осмишљавање потпуно нових програма, наизглед незамисливих у датом простору.

Закључак

Анализирајући локацију Топчидерске летње позорнице, као својеврсног заостављеног историјског контекста, ослањајући се, са једне стране, на теоретска тумачења простора оваквих карактеристика, а, са друге стране, на истраживање кроз пројекат, проблематизују се ставови и однос према просторима прошлости или чак наслеђа у условима данашњице. Препознавањем специфичних вредности напуштених простора, ово истраживање открива потенцијале њихове активације. Теоријска разматрања препознају доживљај као потенцијал њихове афирмације у савременом окружењу. Проблеми пасивног односа и неадекватних услова заштите одговорни су за пропадање већине историјских места, јер њихови доживљајни квалитети нису препознати и прилагођени савременим потребама корисника. Заступајући став да је очување квалитета простора прошлости, самим тим и напуштених простора наслеђа, могуће путем њиховог активног укључивања у систем свакодневице, овај рад управо у специфичним доживљајима проналази активну компоненту њиховог оживљавања кроз функције рекреације. Увиђајући теоретску везу доживљајних квалитета и рекреативног

доживљаја, поставља се добра база везе историјског простора и актуелних облика проширеног концепта рекреације, која, путем архитектонског метода, отвара само неке од могућности савремене трансформације.

Пројектантско деловање, као медиј провере препознатих особина кроз креативни процес, на предмету *Рекреативни садржаји - савремени пројектантски аспекти*, на Мастер студијама Архитектонског факултета, представља адекватан начин испитивања могућих трансформација локације Топчидерске летње сцене, сходно препознатим потенцијалима и потребама данашњице. Истраживање је резултовало најразличитијим просторно-програмским решењима, која отварају нова гледишта на тумачења напуштених простора у савременом локалном контексту, на значај и одношење према архитектонским и природним вредностима, на однос некадашњег и садашњег социокултурног контекста кроз испитивање понашања и потреба корисника. Са једне стране, овај поступак подстиче несметане пројектантске визије простора, чије се стање данас сматра проблематичним, а, са друге, инспирисан специфичним вредностима ове локације, резултује мноштвом просторно-програмских решења. Разноврсни предлози трансформације, базирани на очувању и наглашавању препознатих доживљајних квалитета и активацији кроз рекреативне намене, представљају нове облике архитектонског деловања назване архитектуром слободног времена.

ЛИТЕРАТУРА

- Башлар 1964: G. Bachelard, *The Poetics of Space*, New York: Orion Press.
- Богуновић 2005: С. Bogunović, *Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka*, Beograd: Beogradska knjiga.
- Боре 1999: K. Borret, The Void as Productive Concept for Urban Public Space, у: GUST (Ghent Urban Studies Team), *The Urban Condition: Space, Community and the Self in the Contemporary Metropolis*, Rotterdam, GUST, 236–251.
- Вилијамс, Рогенбук 1989: D. R. Williams, J.W. Roggenbuck, Some preliminary results, in: L. H. McAvoy & D. Howard (eds.), *Abstracts: Leisure Research Symposium*, (p. 32): Arlington: National Recreation and Park Association.
- Вилијамс 1995: S. Williams, *Outdoor recreation and the Urban Environment*, London: Routledge.
- Еденсор 2007: T. Edensor, Sensing the Ruin, *Senses & Society*, 2/2, 217-232.
- Живковић 2015: J. Живковић, *Концепти и типологије рекреације и могућности примене у условима развоја градова Србије*, Београд: Универзитет у Београду – Архитектонски факултет.
- Кели 1987: J. Kelly, *Freedom to Be: A New Sociology of Leisure*, New York: Macmillan.
- Класен 1993: C. Classen, *Worlds of Sense: Exploring the Senses in History and Across Cultures*, London: Routledge.
- Корсмејер 2014: C. Korsmeyer, The Triumph of Time: Romanticism Redux, *Journal of Aesthetics & Art Criticism*, 72/4, 429-449.
- Лефевр 1959: H. Lefebvre, *Dijalektički materijalizam / Kritika svakidašnjeg života*, Zagreb: Naprijed.
- Лефевр 1996: H. Lefebvre, *Writings on Cities*, Oxford: Blackwell Publishers.
- Ли, Шафер 2002: B. Lee, C.S. Shafer, The Dynamic Nature of Leisure Experience: An Application of Affect Control Theory, *Journal of Leisure Research*, 34/3, 290-310.

- Маневић 1999: З. Маневић, *Лексикон Српских архитеката XIX и XX века*, Београд: Клуб архитеката.
- Меколи 1953: R. Macaulay, *Pleasure of ruins*, New York: Walker and Company.
- Михајлов 2007: С. Михајлов, „Летња позорница у Топчидеру”, *Наслеђе*, VIII, Београд, 120-127.
- Росман, Шлагер 2011: R.J. Rossman, B. E. Schlatter, *Recreation Programming*, Urbana: Sagamore Publishing LLC.
- Сола-Моралес 1995: I. de Solà-Morales Rubió, *Terrain vague, Anyplace*, Cambridge, 118–123.
- Сомхеги 2014: Z. Somhegyi, *Art (Out) of Separation: Aesthetics Around the Wall*, *SAJ Serbian Architectural Journal*, 14/6, 17-28.
- Торкидсен 2005: G. Torlkildsen, *Leisure and Recreation Management*, London: Routledge.
- Фуко 1986: M. Foucault, *Of the Other Spaces*, *Diacritics*, 16/1, 22–27.

THE ARCHITECTURE OF LEISURE TIME - A MODERN INTERPRETATION OF THE EXPERIENCE OF ABANDONED SPACES

Summary

The paper explores the possibilities of transforming abandoned spaces through the design aspect of interpreting their values in a contemporary context. Relying on contemporary theories that connect spatial potentials, recreation, and tourism through experience, the neglected areas of the city become a creative field of research in architectural discourse.

Starting from theoretical considerations that recognize the specific values of the character of abandonment space in relation to the user, the research recognizes their potentials and justifies their presence in the conditions of today. The experience of historic space today distinguishes new features that affect user behavior, such as specific identity, memory, and colorful aesthetics and sensibility. On the other hand, from the aspect of phenomenological recreation theories, the experience is the basic component of the connection of spatial potentials and the aim of recreational activities. Recreation, whose definition is inseparable from leisure and tourism, opens the issue of contemporary interpretation of the values of abandoned spaces, as well as a creative approach to spatial-program transformations in order to revive and develop them in today's conditions.

The paper is based on the results of student's research following the *Recreation - Contemporary Design Aspects* class, as a part of the Master studies at the University of Belgrade Faculty of Architecture. By interpreting the location of Summer Theatre Stage in Topčider as a specific cultural and historical context whose values are not recognized in contemporary conditions, research by design interprets the connection between the value of abandoned spaces and recreational activities, thus opening up a new field of design work called the architecture of leisure time.

Keywords: abandoned spaces, spaces of the past, experience, recreation, architecture of leisure time

Ana Zorić,
Bojana Jerković-Babović,
Igor Rajković

Филолошко-уметнички факултет Крагујевац

СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ
Зборник радова са XII међународног научног скупа
одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
(27-28. X 2017)

Књига III

**МУЗИКА ЗНАКОВА / ЗНАКОВИ У МУЗИЦИ
И
УМЕТНОСТ У КОМУНИКАТИВНОМ ДИСКУРСУ**

Лектура и коректура
Тања Танасковић

За издавача
Мр Зоран Комадина, редовни професор
В. д. декана Филолошко-уметничког факултета

Технички уредник
Стефан Секулић

Штампа
„Донат Граф”
Београд

Тираж
200

ISBN
978-86-80796-26-0

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
78(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Српски језик, књижевност, уметност (12 ; 2017 ; Крагујевац) Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са XII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (27-28. X 2017). Књ. 3, Музика знакова / знакови у музици и New Born Art / [уредници Биљана Мандић, Јелена Атанасијевић]. - Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2018 (Београд : Донат Граф). - 376 стр. : илустр. ; 24 cm

Текст ћир. и лат. - Тираж 200. - Стр. 5: XII Међународни научни скуп Српски језик, књижевност, уметност / Уредништво. - Стр. 7-8: О трећој, уметничкој књизи зборника са XI међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност / Уредници. - Напомене и библиографске референце уз радове. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-80796-26-0
а) Музика - Зборници

COBISS.SR-ID 270586380